

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Säntti, Joonas

Title: Kahdenlaista tunneherkkyttä

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © Nuoren voiman liitto 2020

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Säntti, J. (2020, 6.7.2020). Kahdenlaista tunneherkkyttä. Nuori voima.
<https://nuorivoima.fi/lue/arvio/kahdenlaista-tunneherkkytta>

NUORI VOIMA

Wikimedia Commons / Cassandra Auste

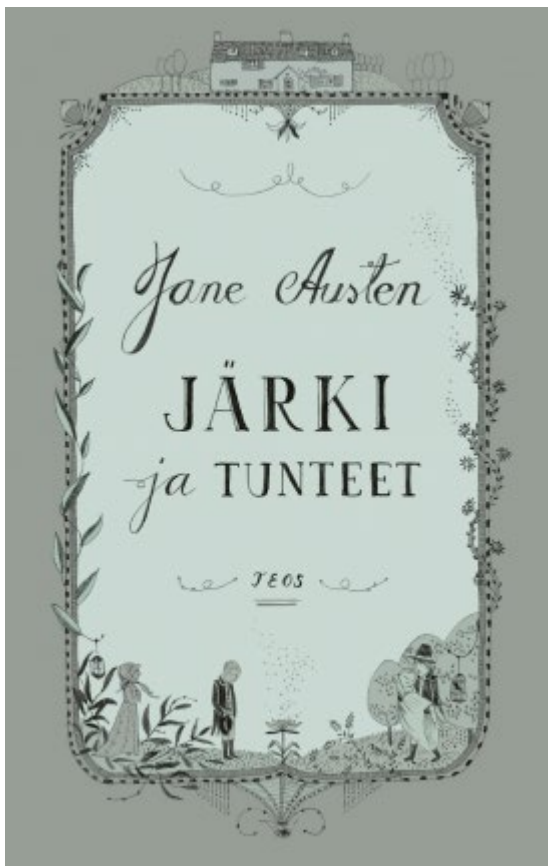

Kahdenlaista tunneherkkyyttä

ARVIO | JOONAS SÄNTTI | 6.7.2020

Jane Austen: *Järki ja tunteet (Sense and Sensibility, 1811)*

Suom. **Kersti Juva.** Teos, 2020. 477 s.

Rakkaus saa lähes kirkumaan tuskasta Jane Austenin klassikkoromaanissa.

Kuten jokainen **Jane Austen** -fani tietää, kirjailijan käsittelemien aiheiden ja luokka-asetelmien samankaltaisuus kätkee merkittäviä tyylieroja romaanien välillä. Pääteoksistaan Austen on hauskimmillaan ja terävimmillään varhaisessa romaanissaan *Neito vanhassa linnassa* (*Northanger Abbey*). *Emma* on minun makuuni kepein ja rennoin, *Ylpeys ja ennakkoluulo* tasapainoisin, *Kasvattitytön tarina* (*Mansfield Park*) puolestaan raskas ja moralistinen.

Järki ja tunteet, joka on ilmestynyt klassikkoromaanien ystäville **Kersti Juvan** verrattoman sujuvana käännöksenä, on mielestäni dramaattisin. Siinä rakennetaan äärimmäisiä tilanteita ja tunnelmia. Henkilögalleria on poikkeuksellisen runsas ja säätyläisten pinnallisen keskustelukulttuurin irvailu yllättävänkin sapekasta. Jos Austen ei olisi vielä hienovaraistanut tyyliään myöhäistuotantonsa haikeassa helmessä *Viisasteleva sydän* (*Persuasion*), tätä voisi mielestäni pitää hänen vaikuttavimpana teoksenaan.

Alkuperäisessä nimessä *Sense and Sensibility* on merkityksiä, jotka eivät helposti käänny selkosuomelle. Sensibiliateetti oli valistuksen ja varhaisromantiikan keskeisiä kulttuurisia arvoja, huomattavan lähellä sellaista ihmismielen resurssia, josta nykyään puhutaan empatiana. *Järki ja tunteet* kuulostaa toki iskevämmältä kuin vaikka järkevyyys ja tunneherkkyys. Romaanissa kyse on kuitenkin kahdesta eri tunteellisen ajattelun muodosta, joiden eroa dramatisoidaan Dashwoodin perheen kahden vanhimman sisaruksen luonteissa.

”Sense”, joka vetoaa Elinoriin, ja johon Elinor vetoaa johtotähtenään, on tässä tapauksessa ymmärrystä ja arvostelukykyä, ja sillä on irrottamaton siteensä tunneherkkyyteen. Se perustuu kykyyn tarkastella ja lukea toisten henkilöiden käytöstä, erityisesti käytöstapojen suojakerrosten alta hetkittäin paljastuvia tunteita. Pikkusisko Mariannen kohdalla ”sensitivity” on pikemmin hurmioitunutta tunteellisuuden kulttia: hänelle

tunne ja sen ilmaisu ovat yhtä, eikä hän suostu näkemään toisia arvoja. Mariannelle sopii tulkita Elinorin varovaisuus sovinnaisuuksiin alistumisena ja syvien kokemusten puutteena. Sisaret ovat monella tapaa toistensa vastakohtia, mutta otsikon nimeämät asiat eivät tarjoa joko/tai -valintatehtävää.

Austenin tapakomedioihin on aina kuulunut

sovinnaisille ja tyhjänpäiväisille säätyläispuheille

naureskelu. Yleensä henkilöiden tärkeilevä tai mateleva

huomionkipeys esitetään huvittavana.

Juonessa on klassisen romaanin pelottavaa symmetriaa: molemmat sisarukset kohtaavat rakastumisen ilot ja petetyksi tulemisen tuskan, ja reagoivat tilanteisiinsa juuri niin päinvastaisesti kuin aloituksen perusteella voisi odottaa. Kolmeen osaan jaettu romaani rakentaa henkilöasetelmat ensimmäisessä, huipentaa molempien rakkaustarinoiden jännitteet toisessa, ja ratkaisee ongelmat kolmannessa. Nämä ratkaisut eivät kuitenkaan häivyttä mielestä teoksen maailman julmuutta ja epäreiluutta.

Austenin tapakomedioihin on aina kuulunut sovinnaisille ja tyhjänpäiväisille säätyläispuheille naureskelu. Yleensä henkilöiden tärkeilevä tai mateleva huomionkipeys esitetään huvittavana. Ylpeydessä ja ennakkoluulossa saamme nauraa jonkun herra Collinsin kompastelevalle kaunopuheisuudelle sekä neiti Elizabeth Bennettin että ulkoisen kertojan näköalapaikoilta. Järki ja tunteet toki sisältää samanlaista tilannekomediaa, mutta usein herrasväen matalamielisyys ja sitä tukevat itsekkäät motiivit esitetään rajummin. Älykkäät ja herkästi tuntevat ihmiset ovat kirjassa jatkuvasti yksinäisyyteen tuomittuja, ja heidän kärsimyksensä kelpaavat lähinnä väärinymmärtäjien illallishupien polttoaineeksi. Olisi Elinorin tapainen understatement todeta, että teoksessa on todellakin joitain synkkiä sävyjä.

Pettyminen rakastetun käytökseen johtaa Mariannen epätoivoon: kohtaamme hänet myötäelävän Elinorin katseella, ”melkein pakahtuneena surusta” ja seuraten miten sisar ”melkein kirkui tuskasta”. Vaikka Marianne ruokkii omia kärsimyksiään, hänen kivussa ja sairastumisessaan ei sinänsä ole mitään huomionkipeää tai valheellista. Hän ei voisi tehdä toisin, koska tämä on hänen syvin luonteensa. ”Minun täytyy elää tunteei – minun täytyy olla onneton”. Muutos on tyylillisesti haastava, koska alkupuolella romaani ohjaa pikemmin hykertelemään Mariannen lapselliselle itsevarmuudelle ja romanttiselle performanssille.

Kun rakastetun pahemmat rikokset toisia kohtaan paljastuvat ja osoittavat Mariannen tavallaan onnekkaaksi onnettomuudessaan, hän ei suhtaudu tilanteeseensa sisaren odotusten mukaisesti, vaan

masentuu vielä enemmän, koska esille tullut todellisuus kyseenalaistaa hänen koko ihmiskäsityksensä.

Austen kirjoitti aikana, jolloin romaaneissa oli vielä hyviksiä ja pahiksia, mutta päähenkilöidensä kohdalla hän osoittaa ihailtavaa psykologista tarkkuutta.

“*Olisi Elinorin tapainen understatement todeta, että teoksessa on todellakin joitain synkkiä sävyjä.*

Joidenkin tulkintojen mukaan kirjailija vältteli selkeää puolenvaihtoa sisarusten välillä. Kuten **Heta Pyrhönen** tiivistää mainiossa kirjassaan *Jane Austen aikalaisemme* (2014): ”Voidaan ajatella Austenin tavoitteena olleen luoda naisten äänten kirjoja asettumatta erityisesti kenenkään kannalle.”

Minulle kirjan puolueellisuus näyttäyty edelleen yhtä selvänä kuin ensilukemalla. Kerronta ohjailee eläytymään Elinorin ihailtavaan ja periaatteista kasvavaan vaiteliaisuuteen, kun taas Mariannen kokemukset, niin voimakkaita kuin ne ovatkin, tuodaan esille etäännyttävämmin. Dramaattiset tilanteet on välitetty paljon useammin Elinorin näkökulmasta. Hän on sisarensa tapaan rakkaudessaan ”loukattu, järkyttynyt, neuvoton”, mutta jännite rakennetaan sen ympärille, miten hän onnistuu olemaan paljastamatta tunteitaan. Elinorille, kuten romaanin lukijalle, on hyvin ”selvää, miten epäoikeudenmukaisia käsityksiä muista ihmisistä sisaren yliherkkä ajattelu” jatkuvasti tuottaa.

Lukijan on selvästi tarkoitus ihailia Elinorin itsehillintää, riippumatta siitä mitä Jane Austen saattoi itsenäisesti ja yksityisesti aiheesta ajatella. Nykylukijana voin toki tietoisesti asettua vastahankaan ja tarkkailla tilanteita enemmän Mariannen silmin, mutta miksipä en nauttisi sellaisenaan kirjan hieman vanhentuneesta tunnemaailmasta – varsinkin siksi, että se ei vastaa omaa luonnettani. Lukiessani minulla on suuri ilo olla tietämättä paremmin.

“*voisiko näin kompleksisia asetelmia edes rakentaa kuvatessa väistämättä suorapuheisempaa nykytodellisuutta? Selittäisikö tapakulttuurin murros osaksi sitä, miten runsaasti realistisissa*

nykyromaaneissa esiintyy tyhjänpäiväiseltä tuntuva

dialogia?

Austenin ajattomuus ja ajallisuus

Onko romaani siis opettavainen? Voisi ehkä tulkita Austenin tässä (kuten muissakin romaaneissaan) varottelevan liian suorista tuomioista toisten ihmisten kohdalla. Kuten Elinor kirjan alkupuolella toteaa, ihmisillä on tapana hypätä nopeasti päätelmiin toistensa luonteenpiirteistä, ”tietämättä edes mistä tai kuinka väärä käsitys on saanut alkunsa”. Mutta jos näin on, Elinor ei ole missään vaiheessa paras esimerkki maltillisesta asenteesta toisten vikoihin. Sivuhenkilöiden kohdalla ensituomio saa järjestään uusia vahvistuksia. Toisista naishahmoista hyväntahtoisimmatkin viettävät aikansa höpötellen hölmöyksiä ”haltioituneisuuden ja päättämättömyyden kierteessä” ja ilkeimmän kohdalla Elinor havaitsee ”henkisen kasvun” ja ”suoraselkäisyyden” puutetta jo kauan ennen tietoa hänen juonitteluistaan. Robert Ferrarsin tapaisen keikarin hän toteaa jo ensitapaamisella ”läpikotaisin ja kaikin puolin mitättömäksi”. Pikkusieluisesti vain rahaa ajatteleva velipuoli pysyy yhtä sokeana muille ansioille läpi teoksen.

Ero on siinä, että Elinor nyt vain sattuu olemaan tuomioissaan oikeassa.

Jokaisella uudella lukukerralla pysähdyn ihmettelemään, miten taitavasti henkilöiden väliset tilanteet on rakennettu. Sisarten välinen rakkaus välittyy kauniisti silloinkin, kun heidän näkemyksensä ja käytöksensä kärjistyvät lähes vastakohdiksi. Dialogi on kuitenkin jännittävimmillään luvuissa, joissa Elinor ja hänen rakastettunsa kanssa salakihloissa oleva Lucy Steele kiertävät keskusteluissaan oikeaa aihettaan. Kumpikin tietää toisen tietävän ja tuntevan jotain muuta kuin on luvallista sanoa, ja Lucyille tämä mahdollistaa epäsuoran henkisen väkivallan:

’Mutta minun on sanottava’, vastasi Lucy katsoen Elinoriin merkitsevästi pienillä pistävillä silmillään, ’että olin näkevinäni teissä jonkinlaista kylmyyttä ja mielipahaa, joka teki oloni kyllä kovin kiusalliseksi.

Elinorin ja Lucyn välisissä kohtauksissa kuulostellaan vaivihkaa toisen todellista ymmärrystä ja mahdollista pahantahtoisuutta, jota ei kerta kaikkiaan vaan voi kysyä suoraan. Mietin, voisiko näin kompleksisia asetelmia edes rakentaa kuvatessa väistämättä suorapuheisempaa nykytodellisuutta? Selittäisikö tapakulttuurin murros osaksi sitä, miten runsaasti realistisissa nykyromaaneissa esiintyy tyhjänpäiväiseltä tuntuva dialogia?

Kenties Austenista nauttiminen edellyttää rakkautta kirjoihin kirjoina ja konventioihin konventioina, kiinnostusta tuttujen asetelmien pieniin variaatioihin. Lumo ei avaudu, jos ei ole kiinnostunut pelin

säännöistä tai on aulis tuhahtelemaan keinotekoisille ratkaisuille, kuten juonenlankojen sitomiselle henkilöiden draamallisen monologin kautta. Aivan kuin hyvän melodraaman tai lännenelokuvan ymmärtää vasta sitten, kun on nähnyt monta melkein samanlaista, Austenin nautinto vain kasvaa tradition myötä.

Mietitään nyt näitä nimiäkin! Marianne on täydellinen romanttisen sankarittaren nimi, jo siksi että siinä kaiku ranskalaista kapinallisuutta. Vastapariakaan ei voisi nimetä osuvammin: Elinor kuulostaa huomattavasti vähemmän räiskyvältä ja päättyy sopivasti kirjainpariin, joka korostaa puntaroinnin ja valikoimisen taitoa. Paras kaikista on kuitenkin Willoughby. Siinä soi yhtä selvästi hänen lumovoimansa kuin epäluotettavuutensa. Ensivaikutelmalla puhdasta sankarillista tahtoa, loppupeleissä pelkkää tuuliviiriä. Tuon nimiseen hahmoon voi vain ihastua ja pettyä karvaasti.

Monet ratkaisut ovat varmasti muuttuneet enemmän stereotyyppioiksi Austenin jälkeen ja hänen vaikutuksestaan. On paljon lukijoita, jotka ovat kohdanneet herra Darcyn ensin *Bridget Jonesin* kautta ja joille Emman kertomus on oudon tuttu *Cluelessin* tapaisista komedioista. Toiset taas eivät näyttäyty nykylukijalle yhtä selvästi kuin aikalaisille, jotka tunnistivat esimerkiksi kahden eriluonteisen sisaruksen ympärille rakennetun juonen yleisenä konventiona.

Mikään ei tietysti estä ihastumasta Austeniin ensilukemalla. Asetelmat ovat vanhanaikaisia, mutta Austen on oudosti ajaton, silloinkin kun hänen henkilönsä ovat täysin kadonneeseen aikaan ja yhteiskuntaluokkaan sidottuja. **Samuel Richardsonin** tai **Fanny Burneyn** tapaisten hieman varhaisempien englantilaisten klassikoiden tarjoama kirjallinen nautinto perustuu paljon enemmän epookin ja proosatyylin vierauteen. Järki ja tunteet tempaa matkaansa huomattavasti mutkattomammin.

Austenin nautinto vain kasvaa tradition myötä.

Kersti Juvan uusi suomennos on yhtä tyylikäs kuin työ Ylpeyden ja ennakkoluulon (2013) parissa antoi odottaa. Sanavalinnat ovat luonteivia ja kekseliäitä. Aikakauden naishahmoja usein kuolettavasti vaivannut ja silti kovin epämääräinen ”nervous complaint” kääntyy uskottavasti ”hermostollisiksi vaivoiksi” (284). Willoughbyn ”natural ardour of mind”, joka tekee hänestä näennäisesti täydellisen Mariannelle, on mukavan simppeleisti ”luontaista hehkua”. Ihan parissa kohtaa kotouttaminen tuottaa tyyliirikkoja. Vanhempi neiti Steele ei osaa puhua säätyläisten tapaan, mutta hänen suustaan karkaava ”pikku tyyppi” (dear little soul”) on jotenkin eri genren kirjasta.

Näin Austen kuvailee Elinorin äidin vaikutelmia tämän sulhasehdokkaasta:

she really felt assured of his worth: and even that quietness of manner which militated against all her established ideas of what a young man's address out to be, was no longer uninteresting when she knew his heart to be warm and his temper affectionate.

Juva kääntää eloisasti:

[R]ouva todella vakuuttui miehen arvosta, ja vaikka vetäytyvä käytös löi korvalle rouvan vakiintuneita käsityksiä siitä, miten nuoren miehen tulee itsensä toimittaa, se ei enää haitannut, nyt kun rouva tiesi, että nuorukaisella oli lämmin sydän ja hyväntahtoinen luonne.

Austenin virkkeet ovat pitkiä, joten toisinaan Juva ymmärrettävästi suoraviivaistaa ja lyhentää alkutekstiä.

Esimerkiksi ensimmäisessä luvussa, jossa Dashwoodin perhettä vielä esitellään:

Elinor, this eldest daughter whose advice was so effectual, possessed a strength of understanding, and coolness of judgment, which qualified her, though only nineteen, to be the counsellor of her mother, and enabled her frequently to counteract, to the advantage of them all, that eagerness of mind in Mrs. Dashwood which must have generally led to imprudence.

Vanhimmalla tyttärellä Elinorilla, jonka neuvo tepsii näin hyvin, oli ymmärrystä ja arvostelukykä niin paljon, että hän jo yhdeksäntoista vuoden iässä pystyi opastamaan äitiään ja ehkäisemään äidin mielenailahduksista usein koko perheelle koituvaa vahinkoa.

Hetkittäin, täytyy tunnustaa, kaipasin vähemmän nopealukuista käännoästä. Voisiko kieli soida ihan hitusen koristeellisempänä ja virkerakenteiltaan vieraampana, varsinkin kun tämä on klassikkoromaanin toinen käännoä? Mutta tämä on laajempi kääntämisen filosofiaan liittyvä kysymys, johon ei taida olla yhtä oikeaa vastausta.

Kokonaisuutena suomennos on erinomainen enkä nopeasti keksi paremmin kesähelteisiin sopivaa uutuuskirjaa. Istahda siis johonkin mukavaan varjoiseen paikkaan, ei mihinkään perisuomalaiseen rämeikköön mutta ei myöskään ranskalaiseen puutarhaan, antaudu Austenille ja liikutu kyyneliin.

Tweet

Arviot

Subjektin ja maailman kriisit -arviossa Raisa Jäntin runoja

TOIMITUS

MEDIATIEDOT

ANNA PALAUTETTA

MAINOSTAJALLE

KIRJOITTAJALLE

NUOREN VOIMAN LIITTO

Lue näköislehti

